

گزارش عملیات بیت المقدس ۶

حسن دری*

<p>عملیات بیت المقدس ۶ جزو آخرین عملیات‌های ماه‌های پایانی جنگ محسوب می‌شود. در این عملیات قرارگاه نجف سپاه با بکارگیری لشکرهای ۱۰ سیدالشهداء و ۶ ویژه پاسداران و تیپ‌های ۱۲ قائم (عج) و ۳۵ امام حسن (ع) در وضعیت سخت کوهستانی، با سرعتی قابل توجه ارتفاعات شیخ محمد، آسوس و استروگ را تصرف و تأمین کرد. درباره‌ی این عملیات تاکنون گزارشی منتشر نشده است. مقاله‌ی حاضر با استفاده از گزارش راویان مرکز اسناد (مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه سابق) که در حین عملیات مأمور ثبت و ضبط وقایع عملیات در کنار فرمانده یگان‌ها بودند و همچنین اسناد و مکتوبات یگان‌ها در آرشیو مرکز نگارش شده است.</p>				

مقدمه

کشیده بودند، با موج جدید حملات گسترده‌ی عراق و با توجه به شرایط سیاسی و نظامی حاکم بر جنگ، پیش‌بینی کردند وضعیت به نفع عراق تغییر نماید، بدین جهت تنها پس از چند روز از سقوط فاو، برای جلوگیری از شرایط نامطلوب سیاسی و نظامی، به سرعت اجرای عملیات بیت المقدس ۶ را در منطقه‌ی عمومی ماژوت در دستور کار قرار دادند. مقاله‌ی حاضر گزارش مختصری از عملیات بیت المقدس می‌باشد که با استفاده از منابع دست اول از آرشیو مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس به نگارش درآمده است.

ارتش عراق حملات گسترده‌ی را در ماه‌های پایانی جنگ با بازپس‌گیری فاو در ۲۸ فروردین ۱۳۶۷ آغاز کرد. هم‌زمان با این حملات گسترده، حملات موشکی و هوایی خود را هم به مناطق مسکونی و زیرساخت‌های کشورمان شدت داد. فرماندهان عالی‌رتبه‌ی سپاه که قبل از حملات گسترده‌ی ارتش عراق طی سال ۱۳۶۶ با تغییر در منطقه‌ی نبرد از جنوب به شمال عراق، ابتکار عمل و برتری نظامی را در دست داشتند و با اجرای عملیات‌های منظم و نامنظم ارتش عراق را به انفعال

* کارشناس و پژوهشگر مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

موقعیت جغرافیایی منطقه‌ی عملیات

استان سلیمانیه از استان‌های شمالی و کوهستانی کشور عراق به شمار می‌آید. منطقه‌ی عمومی عملیات بیت المقدس ۶، در حدود ۱۵ کیلومتری شمال غرب شهر ماؤوت از استان سلیمانیه روی ارتفاعات مهم شیخ محمد، آسوس و استروگ در خاک عراق قرار داشت. منطقه‌ی عملیاتی از غرب به شهر و دریاچه‌ی دوکان؛ از شرق به شهر ماؤوت و رودخانه‌ی قلعه چولان؛ از شمال به مرز ایران و عراق، محدوده‌ی مرزی جنوب شهر سردشت در ایران؛ از جنوب به ارتفاعات پیرمگرون و در شمال مرکز استان سلیمانیه شهر سلیمانیه‌ی عراق محدود بود.

شهر و منطقه‌ی عمومی ماؤوت حدود ۴۰ کیلومتری شمال مرکز استان سلیمانیه (شهر سلیمانیه) واقع شده است و از طریق تنها جاده‌ی آسفالته‌ی منطقه، به مرکز استان متصل می‌شود.

رودخانه‌ی زاب صغیر در مرز ایران و عراق با تغییر جهت از شمال به جنوب منطقه با نام "قلعه چولان" جاری است و منطقه‌ی عمومی ماؤوت را به دو نیمه‌ی شرقی و غربی تقسیم نموده که ارتفاعات مهمی هم بر آن واقع شده است. ارتفاعات شرقی منطقه عبارت‌اند از: ژاژیله، گلان، آمدین، اسپیدار، گامو غربی، گرده‌رش، قمیش و گوجار^۱ و نیز ارتفاعات غربی که دشمن بر آنان مستقر بود. منطقه‌ی عملیاتی بیت المقدس ۶ محسوب عبارت‌اند از:

ارتفاعات شیخ محمد

سلسه ارتفاعات شیخ محمد - که بلندترین قله‌ی آن ۲۲۴۹ متر ارتفاع دارد - بلندترین ارتفاعات منطقه‌ی غربی ماؤوت محسوب می‌شود.

ارتفاعات شیخ محمد از شمال به ارتفاعات آسوس و استروگ و از جنوب به ارتفاعات شاخ گوجار و ژیلوان منتهی می‌شود. در غرب ارتفاعات، دشت‌های مابین سد دوکان و شهر سورداش قرار دارند و در شرق آن ارتفاعات قمیش و رودخانه‌ی قلعه چولان واقع شده است. جهت ارتفاعات شمال غربی به جنوب شرقی است. قله‌های ارتفاعات عموماً صخره‌یی می‌باشند و در میان آنان سه قله‌ی مهم وجود دارد که قله‌ی میانی بلندترین ارتفاع را با ۲۲۴۹ متر از سطح دریا دارا است. حد فاصل قله‌ی اول و دوم را گمادول می‌نامند و در پشت این ارتفاعات، محدوده‌ی تختی است که به آن گمازول می‌گویند و دارای دو تپه‌ی پاشنه‌یی شکل است.

منتهالیه جنوب شرق ارتفاعات شیخ محمد تا ارتفاعات گوجار، ارتفاعی با شکل پیکان به نام ارتفاع پیکانی قرار دارد که نوک پیکان به سمت گوجار و انتهای آن به سمت شیخ محمد واقع شده است. بلندترین قله‌ی پیکانی ۲۰۹۹ متر ارتفاع دارد.^۲

ارتفاعات استروگ

این ارتفاعات به موازات ارتفاعات شیخ محمد از شمال غرب به جنوب شرق امتداد دارد. ارتفاع ویسی در شرق آن و شیخ محمد در غرب آن واقع شده است. بین ارتفاعات استروگ و شیخ محمد تنگه‌ی وسیعی، با زمینی تخت است. این تنگه به تپه‌ی صخره‌یی کوچکی منتهی می‌شود که معروف به تپه‌ی نقلی است. تپه‌ی نقلی به طور مجزا، از اتصال ارتفاعات استروگ با ارتفاعات شیخ محمد پدید آمده است که تنگه‌ی باریکی را تشکیل می‌دهد و مشرف بر روستای کانی تو می‌باشد.^۳

ارتفاعات آسوس

ارتفاعات آسوس به طول بیش از ۲۵ کیلومتر، از انتهای ارتفاعات استروگ آغاز می‌شود و تا شهر قلعه دیزه

عملیات بیت المقدس ۶ جزو آخرین عملیات‌های ماه‌های پایانی جنگ محسوب می‌شود. درباره‌ی این عملیات تاکنون گزارشی منتشر نشده است

عملیات در محور شمالی به شمار می‌رفت، با هدف آزادسازی مناطق شمال شرقی سلیمانیه (ماؤوت) در ۲۵ فروردین ۱۳۶۶ طراحی و اجرا کردند، اما این هدف محقق نشد. سپس در ۲۱ خرداد ۱۳۶۶ عملیات نصر ۴ را برای تکمیل عملیات کربلای ۱۰ در همان منطقه به اجرا درآوردند که تصرف شهر و پادگان ماؤوت و ۱۷ روستای منطقه را در پی داشت. پنج ماه بعد در ۲۹ آبان ۱۳۶۶ با هدف گسترش و پیشروی در استان سلیمانیه، عملیات نصر ۸ انجام شد. در این عملیات قوای خودی به منظور برتری تاکتیکی و ایجاد سرپل مناسب در غرب رودخانه‌ی قلعه چولان ارتفاع مهم گرده‌رش

را به تصرف درآوردند. در ۲۵ دی ۱۳۶۶ عملیات گسترده‌ی بیت‌المقدس ۲ طراحی و اجرا شد. در این عملیات نیز قوای خودی ارتفاعات و بیولان، شاخ بالوسه، قمیش و دامنه‌ی ارتفاعات شیخ محمد را به تصرف درآوردند. هدف اصلی عملیات توسعه‌ی زمین در منطقه‌ی شمال غربی ماؤوت در غرب رودخانه‌ی قلعه چولان بود.^۷ استقرار دشمن روی

ارتفاعات گوجار تهدیدی جدی برای قوای خودی در منطقه‌ی ماؤوت به شمار می‌رفت. بدین جهت عملیات بیت‌المقدس ۳، در ۲۴ اسفند ۱۳۶۶ طراحی و اجرا شد. در این عملیات با وجود سرمای شدید منطقه و بارش برف، ارتفاع گوجار تصرف شد. قبل از اجرای عملیات بیت‌المقدس ۳ دشمن بارها مناطق غرب ماؤوت را مورد تهاجم وحشیانه‌ی شیمیایی قرار داده بود.^۸

قوای خودی علاوه بر اجرای عملیات‌های منظم با هدف توسعه و گسترش در مناطق شمال استان

امتداد دارد. جهت ارتفاعات آسوس همانند ارتفاعات استروگ و شیخ محمد شمال غربی به جنوب شرقی است. بلندترین قله‌ی ارتفاعات با نام "گرگر" در ابتدای ارتفاعات، نزدیکی ارتفاعات استروگ می‌باشد.^۴

تنگه‌ی کانی تو

بین دو رشته کوه آسوس و شیخ محمد، تنگه‌ی به وسعت ۲۰ تا ۳۰ کیلومتر ایجاد شده که به واسطه‌ی نزدیکی به روستای کانی تو، آن را تنگه‌ی "کانی تو" می‌نامند.^۵

سابقه‌ی منطقه‌ی عملیاتی

استان‌های سلیمانیه و کرکوک در شمال عراق جزو اهداف مهم راهبرد نظامی ایران در سال‌های پایانی جنگ محسوب می‌شدند. قوای نظامی ایران پس از تغییر منطقه‌ی جغرافیایی نبرد از جنوب به شمال عراق در سال ۱۳۶۶، عملیات‌های نظامی را برای دستیابی به استان سلیمانیه از دو محور شمالی و جنوبی آغاز کردند. مناطق محور شمالی از شمال به جنوب عبارت بودند از: منطقه‌ی مرزی جنوب سردشت در ایران، ماؤوت، چوارتا و شهر سلیمانیه و مناطق محور جنوبی شامل مرز نوسود در ایران، حلبچه، سید صادق، اربت و شهر سلیمانیه. فاصله‌ی محور شمالی از مرز سردشت در ایران تا سلیمانیه حدود ۶۰ کیلومتر بود و دو شهر ماؤوت با فاصله‌ی ۲۰ کیلومتری از مرز و شهر چوارتا با فاصله‌ی ۴۰ کیلومتری، در مسیر محور شمالی قرار داشتند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود منطقه‌ی عمومی ماؤوت اولین هدف محور شمالی به شمار می‌رفت. قوای خودی برای تصرف و عبور از منطقه‌ی عملیاتی ماؤوت چندین عملیات را طی ۱۵ ماه، از آغاز سال ۱۳۶۶ طراحی و اجرا کرد که آخرین آن‌ها عملیات بیت‌المقدس ۶ بود.^۶

قوای خودی عملیات کربلای ۱۰ را که اولین

قوای نظامی ایران پس از تغییر منطقه‌ی جغرافیایی نبرد از جنوب به شمال عراق در سال ۱۳۶۶، عملیات‌های نظامی را برای دستیابی به استان سلیمانیه از دو محور شمالی و جنوبی آغاز کردند

عقبه‌ی خودی از پل سیدالشهدا تا دشت هرمدان سلب کنند و همه‌ی تحرکات نظامی دشمن در محدوده‌ی قلعه دیزه و سد دوکان را در دید و تیر خود قرار دهند.^{۱۰}

قوای عراقی در اوایل بهار با بهبود نسبی هوا و آب شدن برف‌ها در ارتفاعات، اولین عملیات را برای بازپس‌گیری شیخ محمد آغاز کردند. یگان‌های عراقی در اواسط اردیبهشت ماه توانستند با پشتیبانی حملات وحشیانه‌ی شیمیایی و آتش شدید توپ‌ها، نیروهای بسیاری را بر ارتفاعات هلی‌برن کنند و اندک نیروی خودی را که به صورت پایگاهی بر آن استقرار داشتند وادار به عقب‌نشینی نمایند.^{۱۱}

قوای خودی با از دست دادن ارتفاعات مهم شیخ محمد، گسترش و توسعه‌ی دشمن را در منطقه‌ی عمومی ماؤوت - که طی چندین عملیات آزاد شده بود - تهدیدی جدی تلقی نمودند و برای خنثی کردن اقدامات دشمن به چند دلیل عمده منطقه‌ی عملیاتی ارتفاعات شیخ محمد را برای طراحی و اجرای عملیات بیت المقدس ۶ انتخاب کردند. این دلایل عبارت‌اند از:

۱. همان‌طور که گفته شد موقعیت جغرافیایی شیخ محمد، آسوس، استروگ به گونه‌ی بود که از آن‌جا بر تمامی مناطق غرب و شرق منطقه‌ی ماؤوت تسلط و امکان دید و تیر وجود داشت. لذا با استقرار کامل دشمن بر ارتفاعات، عقبه‌ی قوای خودی زیر دید و تیر کامل دشمن قرار می‌گرفت.
۲. استقرار دشمن بر ارتفاعات، امکان بازپس‌گیری مناطق ماؤوت را که در چندین عملیات قوای خودی طی سال ۱۳۶۶ آزاد شده بود، فراهم می‌کرد.
۳. قوای خودی با استقرار بر ارتفاعات، امکان

سلیمانیه، مصمم شدند از منطقه‌ی عمومی غرب ماؤوت که محل مناسبی برای نفوذ نیروهای نامنظم و اطلاعاتی برای اجرای عملیات‌های نامنظم در عمق خاک عراق بود، بهره‌گیری کنند.

مهم‌ترین درگیری در ارتفاعات شیخ محمد قبل از عملیات بیت المقدس ۶، در نیمه‌ی اردیبهشت ماه روی داد. قوای عراقی که می‌دانستند در صورت تسلط و استقرار بر ارتفاعات شیخ محمد می‌توانند گام مؤثری در بازپس‌گیری مناطق غربی رودخانه‌ی قلعه چولان بردارند، با پشتیبانی حملات شیمیایی و توپ‌خانه‌ی تلاش فراوانی کردند تا یگان‌های تحت امر لشکرهای ۳۴ و ۴۰ را بر ارتفاعات مستقر نمایند.^۹

دلایل انتخاب منطقه عملیات

قوای خودی با اجرای عملیات‌های نصر ۸ (۲۹ آبان ۱۳۶۶) و بیت المقدس ۲ (۲۵ دی ۱۳۶۶) توانسته بودند بخش مهم ارتفاعات گرده‌رش، شاخ

بالوسه، قمیش، شیخ محمد و استروگ در غرب رودخانه‌ی قلعه چولان را به تصرف درآوردند و ارتباطات نیروهای اطلاعاتی و نامنظم را از طریق دشت هرمدان به شیخ محمد و سپس به یاغسر در شمال غرب شهر سلیمانیه، برای اجرای عملیات‌های نامنظم در عمق خاک عراق به ویژه مرکز استان (سلیمانیه) فراهم نمایند. ضمن آن‌که با استقرار بر این ارتفاعات به ویژه شیخ محمد - که بلندترین ارتفاع منطقه‌ی عمومی ماؤوت بعد از گامو می‌باشد - موفق شده بودند دید و تیر دشمن را نسبت به

استقرار دشمن بر ارتفاعات، امکان بازپس‌گیری مناطق ماؤوت را که در چندین عملیات قوای خودی طی سال ۱۳۶۶ آزاد شده بود، فراهم می‌کرد

۴۳۴ و ۴۳۸ مستقر بر شاخ ژبلوان و یاغسمر؛ نیروهای دفاع الوطنی در عمق منطقه جهت پاک‌سازی نیروهای نامنظم؛ تیپ ۴۴۸ مستقر بر ارتفاعات استروگ، بانی باریک و یال شمالی به سمت آسوس؛ نیروهای شناسایی و اطلاعات تیپ ۶۰۶ پیاده مستقر بر قله‌ی گرگر؛ تیپ ۸۰۱ پیاده در عمق ۴ کیلومتری غرب منطقه و استقرار یک گردان در سمت یال شمالی ویسی؛ ضمناً دو تیپ ۷۶ و ۴۴۸ به علاوه‌ی دو گردان کماندویی از لشکر ۴ احتیاط نزدیک تیپ پیاده‌ی ۷۶ بودند.^{۱۳}

شوشتری در طرح عملیات از یگان‌ها خواسته بود دقت زیادی در تکمیل شناسایی‌ها و همچنین رعایت مسایل حفاظتی داشته باشند. همچنین تأکید کرده بود همه‌ی جابه‌جایی‌ها در شب صورت گیرد و از پاسگاه پلیس- که در چند کیلومتری دشمن قرار داشت- حداقل تردها انجام شود

وضعیت و گسترش قوای خودی در منطقه‌ی عملیات

منطقه‌ی عملیاتی ماؤوت تحت مسئولیت یگان‌های تابعه‌ی قرارگاه نجف اشرف نیروی زمینی سپاه قرار داشت. گسترش یگان‌های تابعه‌ی قرارگاه نجف در منطقه‌ی عملیاتی غرب رودخانه‌ی قلعه چولان قبل از عملیات بدین ترتیب بود:

تیپ ۳۵ صاحب‌الامر (عج) مستقر روی قلعه‌ی اصلی ارتفاع ویولان؛ تیپ ۱۲ قائم (عج) مستقر بر کرده شیلان؛ لشکر ۱۰ سیدالشهدا مستقر بر منطقه‌ی شمالی کوليجان و لشکر ۶ ویژه‌ی پاسداران مستقر بر منطقه‌ی کوليجان به سمت گوجار. خطوط دفاعی لشکر ۶ ویژه و ۱۰ سیدالشهدا در منطقه پیوسته بود، اما خطوط دفاعی تیپ‌های ۳۵ صاحب‌الامر و ۱۲ قائم (عج) حدود ۳ تا ۴ کیلومتر از هم فاصله داشت و ما بین دو یگان خالی از نیرو بود.^{۱۴}

توسعه و گسترش در مناطق دوکان و قلعه دیزه را فراهم می‌ساخت.
۴. استقرار بر ارتفاعات شیخ محمد امکان نفوذ نیروهای اطلاعاتی به مناطق شمالی و شهر سلیمانیه (مرکز استان) را ایجاد می‌نمود.
۵. قوای دشمن مستقر بر ارتفاعات به دلیل نداشتن جاده از غرب ارتفاعات، امکان پشتیبانی لازم را نداشتند، این امر احتمال موفقیت در اجرای عملیات را برای قوای خودی بیش‌تر می‌کرد.
۶. برتری توان رزمی قوای خودی بر دشمن در منطقه‌ی عمومی غرب ماؤوت.

۷. وجود شیارهای مناسب در دامنه‌ی شرقی ارتفاعات به عنوان معبرهای وصولی، عملیات بازپس‌گیری ارتفاعات را تسهیل می‌کرد.
۸. قوای خودی سابقه‌ی شناخت و حضور بیش‌تری در منطقه‌ی جغرافیایی عملیات، نسبت به دشمن داشت.
۹. قوای خودی امکان موفقیت در این منطقه‌ی عملیاتی را بیش‌تر از مناطق دیگر ماؤوت پیش‌بینی می‌کردند.^{۱۵}

وضعیت و گسترش قوای دشمن در منطقه‌ی عملیات

منطقه‌ی عملیاتی ماؤوت تحت مسئولیت یگان‌های تابعه‌ی سپاه یکم ارتش عراق قرار داشت. سپاه یکم با گسترش لشکرهای ۴ پیاده‌ی کوهستانی و ۴۶ پیاده و تعدادی واحد مستقل، منطقه‌ی عمومی غرب ماؤوت را پدافند می‌نمود.
گسترش و استقرار یگان‌ها در منطقه‌ی عمومی ماؤوت در غرب رودخانه‌ی قلعه چولان، قبل از عملیات بدین ترتیب بود:
تیپ ۷۶ پیاده مستقر در شیخ محمد؛ تیپ‌های

طرح عملیاتی بیت المقدس ۶

فرماندهی نیروی زمینی سپاه در روزهای نخستین اردیبهشت ماه، دستور هرچه سریع‌تر طراحی و اجرای عملیات در منطقه‌ی عمومی ماؤوت را به قرارگاه نجف اشرف سپاه صادر نمود.

نورعلی شوشتری فرمانده قرارگاه نجف اشرف سپاه با هم‌کاری فرماندهان یگان‌ها و معاونت‌های اطلاعات و عملیات، طی ده روز تلاش شبانه‌روزی و شناسایی‌های مکرر و بررسی مناطق عملیاتی ماؤوت، توان رزمی یگان‌ها و وضعیت دشمن، طرح عملیات بیت‌المقدس ۶ را تهیه و در ۱۵ اردیبهشت ۱۳۶۷ به یگان‌های اجرا کننده ابلاغ نمود.

کلیات طرح عملیات بیت‌المقدس ۶ چنین بود:

قرارگاه نجف اشرف سپاه می‌بایست با به‌کارگیری لشکرهای ۱۰ سیدالشهدا و ۶ ویژه‌ی پاسداران و تیپ‌های ۱۲ قائم (عج) و ۳۵ امام حسن (ع) ارتفاعات شیخ محمد، گمادول، گرگر و استروگ را تصرف می‌کرد و خط پدافندی را در منطقه‌ی مشرف به منطقه‌ی عمومی قلعه دیزه و دوکان، تشکیل می‌داد. محور حملات و اهداف

یگان‌ها بدین صورت بود:

۱. لشکر ۶ ویژه قلعه‌های مشرف بر شیار شیخ محمد را تصرف و تنگه را از جلو مسدود کند. سپس با یگان‌های لشکر ۱۰ و تیپ ۱۲ قائم (عج) الحاق نماید.

۲. لشکر ۱۰ سیدالشهدا قلعه‌های دیگر ارتفاعات شیخ محمد را تصرف و با لشکر ۶ ویژه و قائم (عج) الحاق کند.

۳. تیپ ۱۲ قائم (عج) ارتفاع استروگ و تنگه‌ی بردود را تصرف و با لشکر ۱۰ سیدالشهدا و ۳۵ امام حسن (ع) الحاق کند. همچنین انتهای شیخ محمد و قله‌ی ۲۴۵۷ را تقویت نماید.

۴. تیپ ۳۵ امام حسن (ع) قله‌ی ارتفاعات آسوس معروف به گرگر و ادامه‌ی یال ویولان به طرف آسوس را با هم‌کاری دو گروهان از نیروهای قرارگاه رمضان تصرف و خط پدافندی را از آسوس تا قله‌ی گرگر تشکیل دهد. سپس با تیپ‌های ۱۲ قائم و گردان کمیته الحاق نماید.

۵. پدافند هوایی منطقه را تیپ‌های ۶۷ امام صادق (ع) و ۱۰ محرم و پشتیبانی آتش یگان‌ها را هم توپ‌خانه‌ی تیپ ۶۱ محرم و گردان ادوات ۲۰۳ و آتش‌بارهای ۱۰۷ و ۱۲۰ میلی‌متری قرارگاه عهده‌دار می‌باشند. تیپ ۲۳ نصرت نیز باید در جهت مقابله با حملات شیمیایی دشمن عمل کند.

۶. گروه هوانیروز باختران [کرمانشاه] با ۵ هلی‌کوپتر ۲۱۴ و ۲ تیم آتش، عملیات را پشتیبانی کنند و انهدام بقیه‌ی نیروهای دشمن را انجام دهند.

۷. جهاد حمزه (ع) با به‌کارگیری سه جهاد همدان، خراسان و اصفهان جاده‌های منطقه‌ی عملیات به خصوص جاده‌ی کلیجان به شیار شیخ محمد را احداث و تعمیر نمایند.

۸. بهداری غرب با آماده‌سازی اورژانس شهید مطهری در دشت هرمدان و بیمارستان فاطمة‌الزهراس (س) در دامنه‌ی ارتفاع سرگلو امکان انتقال مجروحان را به بیمارستان‌های شهرها فراهم آورند.

۹. مرکز پشتیبانی غرب با استقرار یک بنه‌ی رزمی در منطقه‌ی عمومی گلان، یگان‌ها را پشتیبانی نماید.

شوشتری در طرح عملیات از یگان‌ها خواسته بود دقت زیادی در تکمیل شناسایی‌ها و همچنین

در مجموع ۴۰ بار عملیات شناسایی انجام شد. یگان‌ها هر یک از مسیرها را چند بار در مواقع مختلف شبانه‌روز طی می‌کردند تا مطمئن شوند کوتاه‌ترین و سهل‌الوصول‌ترین مسیر و خارج از دید و تیر دشمن هستند

تعدادی نیروی مسلح با تجهیزات کامل و کلاه خود حین سوار شدن به هلی کوپتر

رعایت مسایل حفاظتی داشته باشند. همچنین تأکید کرده بود همه‌ی جابه‌جایی‌ها در شب صورت گیرد و از پاسگاه پلیس-که چند کیلومتری دشمن قرار داشت- حداقل تردها انجام شود. او می‌خواست یگان‌ها با رعایت هرچه بیش‌تر مسائل حفاظتی، دشمن را در عملیات غافل‌گیر نمایند تا اهداف عملیات با سهولت تصرف و بیش‌ترین خسارت به دشمن وارد شود.

مانور یگان‌ها و تأمین اهداف آنان فراهم آورد. در روزهای نخست انجام شناسایی مشخص شد که بر قله‌ی سوم شیخ محمد تکی صورت نمی‌گیرد و این مهم در دستور عملیاتی نیامده است. با مشخص شدن چنین وضعیتی فرماندهی قرارگاه نجف، تک‌بر این قله را به لشکر ۱۰ واگذار کرد.

پروین جانشین لشکر ۱۰ که در غیاب علی فضلی (فرمانده لشکر) امور لشکر را فرماندهی می‌کرد، به شدت با واگذاری مأموریت جدید مخالف بود. وی معتقد بود توان رزمی گردان‌های به‌کارگیری شده با وسعت منطقه‌ی عملیات تناسب ندارد. لشکر تنها ۴ گردان را طبق طرح عملیاتی مورخ ۱۵ اردیبهشت ۱۳۶۷ قرارگاه، سازمان‌دهی کرده است و در شرایط کنونی امکان افزایش گردان‌ها را ندارد. لذا با اضافه شدن تصرف قله‌ی سوم شیخ محمد بر اهداف لشکر، گردان‌ها در تأمین اهداف خود با مشکلات سختی مواجه خواهند شد. از سوی دیگر، فرماندهی قرارگاه

ایشان در پایان طرح، محل قرارگاه را جهت فرماندهی و هدایت عملیات روستای گل‌اله اعلام کرد. روستای گل‌اله در حاشیه‌ی غربی رودخانه‌ی قلعه چولان مابین ارتفاعات گرده‌رش در شمال و قمیش در جنوب قرار دارد. این روستا تا ارتفاعات شیخ محمد حدود ۷ یا ۸ کیلومتر فاصله دارد.^{۱۵}

شناسایی، آماده‌سازی، طرح مانور یگان‌ها؛

یگان‌های رزم از نیمه‌ی اردیبهشت ماه با تلاش مضاعف، امور عملیاتی را جهت انجام عملیات در آینده‌ی نزدیک تسریع کردند. تمرکز و مهم‌ترین دغدغه‌ی فرمانده یگان‌ها، شناسایی محورهای تک، معابر، نقاط رهایی و همچنین سازمان‌دهی، انتقال و مانور گردان‌ها بود.

تیپ ۳۱۳ حر - که معاونت اطلاعات قرارگاه نجف هم محسوب می‌شد- مسئولیت امور اطلاعاتی منطقه را عهده‌دار بود و تلاش فراوانی می‌نمود تا با مسئولان اطلاعات یگان‌ها، معابر مناسبی جهت

با شناختی که از سابقه و توان رزمی لشکر ۱۰ داشت، پروین را ملزم به انجام مأموریت جدید نمود.^{۱۶} یگان‌ها طی یک هفته تا ده روز شناسایی‌ها را انجام دادند. کوهستانی بودن منطقه‌ی عملیات و صعب‌العبور بودن ارتفاعات شناسایی‌ها را سخت‌تر می‌کرد. در مجموع ۴۰ بار عملیات شناسایی انجام شد. یگان‌ها هریک از مسیرها را چند بار در مواقع مختلف شبانه‌روز طی می‌کردند تا مطمئن شوند در کوتاه‌ترین و سهل‌الوصول‌ترین مسیر و خارج دید و تیر دشمن هستند. به هر ترتیب یگان‌ها موفق شدند معابر مناسبی را شناسایی و برای مانور عملیات آماده سازند. مانور و استعداد گردان‌های به‌کارگیری شده از جانب یگان‌های رزم در عملیات بدین قرار بود:

۱. لشکر ۶ ویژه با به‌کارگیری ۲ گردان و حرکت از ۴ معبر، دشمن را روی ارتفاع پیکانی و یال انتهایی شیخ محمد منهدم سازد.
۲. لشکر ۱۰ سیدالشهدا با به‌کارگیری ۴ گردان و حرکت از ۶ معبر، دشمن را روی ارتفاع شیخ محمد منهدم کند.
۳. تیپ ۱۲ قائم (عج) با به‌کارگیری ۲ گردان و حرکت از ۲ معبر، دشمن را روی ارتفاع استروگ و یال ارتباطی آسوس به شیخ محمد منهدم سازد.
۴. تیپ ۳۵ امام حسن (ع) با به‌کارگیری ۲ گردان و حرکت از ۲ معبر، دشمن را روی قله‌ی آسوس و یال‌های ارتباطی آن به شیخ محمد منهدم سازد. در مجموع، ۱۴ مسیر حرکت (معبر) از نقاط رهایی مختلف در منطقه تا مواضع دشمن برای ۱۲ گردان از لشکرهای ۱۰ و ۶ و تیپ‌های ۱۲ و ۳۵ آماده شد.^{۱۷} قرارگاه نجف به موازات آماده‌سازی یگان‌ها، اقدامات هماهنگی در زمینه‌ی توپ‌خانه، هوانیروز، ترابری، بهداری، مخابرات، جهاد، مهندسی و ... انجام می‌داد و پشتیبانی لازم را به منظور اجرای عملیات به عمل می‌آورد. سابقه‌ی عملیاتی قرارگاه نجف در منطقه‌ی عملیات موجب تسهیل در امور آماده‌سازی بود.

شرح عملیات

آستانه‌ی عملیات

آخرین جلسه‌ی بحث و بررسی طرح مانور یگان‌ها برگزار شد. فرمانده یگان‌ها در حضور فرمانده قرارگاه نجف نورعلی شوشتری و معاونین وی به طور مجزا، مانور گردان‌های تحت امر خود را تشریح کردند. در پایان جلسه و پس از تصویب مانور گردان‌ها تاریخ عملیات بدون در نظر گرفتن ساعت دقیق، روز دوشنبه ۲۶ اردیبهشت ۱۳۶۷ اعلام شد.

شوشتری علت عدم تعیین ساعت دقیق را تفاوت مسافت معابر از پیش تعیین شده بیان کرد. او خاطر نشان ساخت برای این‌که دشمن را غافل گیر کنیم، باید هم‌زمان به خطوط دشمن حمله‌ور شویم و چون فواصل نقاط رهایی تا خطوط دشمن متفاوت است و امکان ناهماهنگی وجود دارد، لذا تا رسیدن قطعی همه‌ی یگان‌ها به خطوط دشمن، نمی‌توان ساعت دقیق را اعلام کرد، اما پیش‌بینی می‌کنیم حدود ساعت ۲:۳۰ دقیقه بامداد روز دوشنبه ۲۶ اردیبهشت ۱۳۶۷، رمز اعلام و حمله به خطوط دشمن آغاز شود.^{۱۸}

لشکرهای ۱۰ و ۶ و تیپ‌های ۳۵ و ۱۲، گردان‌های عملیاتی را به مرور تا روز ۲۴ و ۲۵ اردیبهشت ۱۳۶۷ وارد منطقه‌ی عملیاتی کردند. بنا به زمان‌بندی قبلی، هریک از یگان‌ها پس از ورود به منطقه‌ی عملیاتی در نقاط مختلفی در دامنه‌ی ارتفاعات شیخ محمد، آسوس و استروگ مستقر شدند و سپس مسئولین اطلاعات و عملیات به همراه فرمانده گردان‌ها - که خود در طراحی مانور عملیات دخیل و از قبل به منطقه‌ی عملیاتی آشنا بودند- فرمانده گروهان‌ها و در برخی موارد حتی فرمانده دسته‌ها و فرماندهان واحدهای پشتیبانی رزم را با پیمانیدن مسیر حرکت از نقاط رهایی تا مواضع دشمن جزئیات مانور و اهداف را به طور دقیق توجیه و آشنا نمودند. پس از تاریکی هوا در روز یکشنبه

دشمن به ارتفاعات خبر داد. یگان‌های دشمن مستقر بر ارتفاعات شیخ محمد و استروک از توپخانه خواسته بودند در هر نیم ساعت یک گلوله‌ی منور در منطقه شلیک کند. مبتنی بر این خبر، فرماندهی قرارگاه مجدداً به فرماندهان لشکر و تیپ تأکید کرد هیچ یک از گردان‌ها حق استفاده از بی‌سیم را ندارند و تنها فرمانده لشکرها و تیپ‌ها می‌توانند در صورت ضرورت از آن استفاده کنند. همچنین شوشتری اصرار می‌کرد تا آغاز عملیات آرامش منطقه حفظ و اصل غافل‌گیری به شدت رعایت شود.^{۲۰}

۲۵ اردیبهشت ۱۳۶۷، گردان‌ها طبق زمان‌بندی قبلی در ساعات متفاوت حرکت خود را در معابر به سمت اهداف آغاز کردند. به طور مثال، گردان ذوالفقار از تیپ ۱۲ قائم^(عج) ساعت ۲۰ از نقطه‌ی رهایی در معبر مخصوص خود به سمت هدف حرکت کرد، اما گردان سیدالشهدا از همان تیپ در معبری دیگر ساعت ۲۲ حرکت خود را به سمت هدف آغاز کرد. همان طور که قبلاً اشاره شد به دلیل این‌که مسافت معابر متفاوت بود، طوری آغاز حرکت گردان‌ها را در معابر به سمت هدف تنظیم کرده بودند که حداکثر تا

منطقه عملیاتی بیت‌المقدس ۶

ساعت ۲:۳۰ دقیقه هم‌زمان به اهداف برسند و با اعلام رمز عملیات، به طور هماهنگ به خطوط دشمن حمله‌ور شوند. طبق دستور فرماندهی، برای جلوگیری از شنود دشمن حق استفاده از بی‌سیم در گردان‌ها ممنوع شده بود. همچنین در صورت لو رفتن معبری از گردان‌ها، دیگر گردان‌ها نمی‌بایست عملیات را آغاز می‌کردند.^{۱۹}

منطقه تا نیمه شب آرام بود و عکس‌العمل خاصی از دشمن دیده نمی‌شد. تنها چند گلوله‌ی منور روی ارتفاعات شیخ محمد و پیکانی شلیک شد. گردان‌ها به آرامی به سمت ارتفاعات حرکت خود را ادامه می‌دادند.

ساعت ۱ بامداد جنگال قرارگاه از حساسیت جدید

ساعت ۱ نیمه شب بود. سکوت منطقه را فرا گرفته بود. رزمندگان تلاش می کردند با تنظیم زمان حرکت، رأس ساعت ۲:۳۰ دقیقه به خطوط عراقی در قله‌ی ارتفاعات برسند. ساعت ۱:۴۹ دقیقه جنگال قرارگاه، خبری مبنی بر حساسیت دشمن به ارتفاع ژیلوان گزارش کرد. خبر سریع به لشکر ۶ منعکس شد. ساعت ۲:۱۵ دقیقه تیپ ۱۲ قائم (عج) به فرماندهی قرارگاه اعلام کرد نیروهایش در ۱۰۰ متری دشمن روی ارتفاعات استروگ قرار دارند. حسین پروین (جانشین لشکر ۱۰) هم‌زمان با تیپ ۱۲ اعلام کرد در منطقه‌ی میانی ارتفاعات شیخ محمد نیروها به مواضع دشمن رسیده‌اند و آماده‌ی اعلام رمز و حمله هستند، هر چند نیروهای چپ ارتفاعات شیخ محمد و استروگ هنوز به مواضع دشمن نرسیده‌اند. او گفت نیروهای میانی در دید دشمن قرار دارند و احتمال کشف عملیات هست، لذا باید عملیات را آغاز کرد. فرمانده قرارگاه با درخواست پروین مخالفت و مجدداً تأکید کرد باید هم‌زمان به محورها هجوم شود. برای چند دقیقه خونسردی خودتان را حفظ کنید و نیروها را به طور کامل روی زمین بخوابانید. تا لحظاتی دیگر عملیات آغاز خواهد شد.^{۲۱}

در مجموع، ۱۴ مسیر حرکت (معبّر) از نقاط رهایی مختلف در منطقه تا مواضع دشمن برای ۱۲ گردان از لشکرهای ۱۰ و ۶ و تیپ‌های ۱۲ و ۳۵ آماده شد

آغاز درگیری در محور لشکر ۶ ویژه؛ اعلام رمز عملیات
ساعت حدود ۲:۲۰ دقیقه بود. تیرهای رسام در منطقه دیده می‌شد. بی‌سیم گردان‌ها کماکان خاموش بود. تیراندازی به سمت معابر لشکر ۶ ویژه انجام می‌شد. احتمالاً دشمن ستون نیروها را دیده بود. نیروها طبق دستور تیراندازی نمی‌کردند. فرمانده گردان‌ها در عین خونسردی نیروها را با سرعت بیش‌تری به سمت بالای ارتفاعات هدایت می‌کردند.

ساعت ۲:۳۵ دقیقه محصولی فرمانده لشکر ۶ ویژه‌ی پاسداران به قرارگاه فرماندهی اعلام کرد. گردان‌های ما چند دقیقه‌ی است با دشمن درگیر شده‌اند. شوشتری که انتظار درگیری پیش از موعد را نداشت، پس از شنیدن خبر، رمز عملیات را "یا امیرالمؤمنین (ع)"، یا امیرالمؤمنین (ع)"، یا امیرالمؤمنین (ع)" اعلام کرد.^{۲۲}
بدین ترتیب، عملیات "بیت المقدس ۶" با رمز "یا امیرالمؤمنین (ع)" در ۲:۳۵ دقیقه بامداد روز دوشنبه ۲۶ اردیبهشت ۱۳۶۷ آغاز شد و ۱۲ گردان از لشکرهای ۶ ویژه، ۱۰ سیدالشهدا و تیپ‌های ۳۵ امام حسن (ع) و ۱۲ قائم (عج) از ساعت ۲:۳۵ دقیقه تا ۳:۰۰ به مواضع دشمن حمله‌ور شدند. توپ‌خانه و ادوات خودی نیز پشتیبانی آتش را شروع کرده بود و لحظه‌ی عقبه‌ی دشمن را آرام نمی‌گذاشت. همچنین ۲۷ توپ ۱۳۳ م.م، ۱۴ قبضه ۱۲۲ م.م، تعدادی توپ ۱۵۵ م.م و ۱۰۵ م.م، کاتیوشا، مینی کاتیوشا و خمپاره‌اندازها مواضع دشمن را هدف قرار می‌دادند.^{۲۳}

محور لشکر ۶ ویژه‌ی پاسداران؛ ارتفاع جنوبی شیخ محمد و پیکانی

اولین یگان درگیر در عملیات بیت المقدس ۶، لشکر ۶ ویژه بود. با درگیر شدن گردان‌ها در ساعت ۲:۳۵ دقیقه شوشتری رمز عملیات را اعلام کرد و سپس به محصولی فرمانده لشکر ۶ ویژه گفت: نیروهای‌تان را سریع به چپ و راست منطقه گسترش دهید. تنگه‌ی بین "پیکانی و شیخ محمد" باید مسدود شود. احتمالاً دشمن نیروهای احتیاط را از این تنگه جهت بازپس‌گیری شیخ محمد وارد کند.

رزمندگان لشکر ۶ ویژه تا ساعت ۷ صبح توانستند تپه‌ی زیر قله‌ی اول شیخ محمد را تصرف کنند. دشمن فشار زیادی برای بازپس‌گیری تپه وارد می‌کرد.

محصولی از قرارگاه می‌خواست که تپه را تحویل نیروهای لشکر ۱۰ بدهد و با توان بیش‌تری جهت تصرف پیکانی و مسدود ساختن تنگه وارد عمل شود، اما فرماندهی قرارگاه مخالفت کرد.

با روشن شدن هوا در روز سه‌شنبه ۲۷ اردیبهشت ۱۳۶۷ حرکت رزمندگان لشکر ۶ ویژه بسیار تسهیل شد. قوای عراقی که شب گذشته در محور شمالی پیکانی شکست سنگینی خورده بود به دلیل تأمین نداشتن مجبور به عقب‌نشینی شدند و لشکر ۶ ویژه توانست تنگه‌ی بین پیکانی و شیخ محمد را تصرف و با لشکر ۱۰ الحاق نماید.^{۲۴}

محور لشکر ۱۰ سیدالشهدا؛ ارتفاعات شیخ محمد

ارتفاعات شیخ محمد اصلی‌ترین محور عملیات بیت‌المقدس ۶ محسوب می‌شد.

حسین پروین در حالی که لحظات پراضطرابی را سپری می‌کرد، رأس ساعت ۳ بعد از نیمه شب ۴ گردان هم‌زمان از ۶ محور به مواضع تیپ ۷۶ از لشکر ۴ پیاده‌ی کوهستانی ارتش عراق مستقر بر ارتفاعات شیخ محمد حمله‌ور شدند.

تبادل گلوله‌های رسام و آتش توپ‌های خودی و دشمن در منطقه نسبت به ساعات قبل شدت بسیار بیش‌تری یافت. بیش‌ترین حجم آتش در محدوده‌ی منطقه‌ی جغرافیایی عملیات متمرکز بر ارتفاعات مهم شیخ محمد بود.

قوای عراقی می‌دانستند از دست دادن ارتفاعات

عملیات به‌کندی در محور لشکر ۶ ویژه پیش می‌رفت. به دلیل تمام شدن تدارکات، جیره‌ی غذا و مهمات، توان نیروهای خودی رو به کاهش بود. هلی‌کوپترهای خودی هرچه تلاش می‌کردند محلی برای استرینک تدارکات و تسلیحات پیدا کنند، به نتیجه نمی‌رسید. درگیری‌ها تا غروب ادامه داشت. بخشی از ارتفاع پیکانی و قله‌ی جنوبی شیخ محمد تا شب روز دوشنبه تصرف و تأمین شده بود، اما تنگه هنوز مسدود شده نبود و قوای عراقی تلاش می‌کردند از آن‌جا خارج بشوند.

عملیات بیت‌المقدس ۶

از سوی دیگر، قوای عراقی هم که مواضع مستقر بر قله‌ی شیخ محمد را از دست داده بودند تلاش می‌کردند با حفظ سرپل در محدوده‌ی قله‌ی وسط تا زیر قله‌ی اول، الحاق بین گردان‌های لشکر ۱۰ صورت نگیرد. ضمن آن‌که امکان ایجاد جای پای برای پاتک و بازپس‌گیری منطقه میسر شود.

قوای دشمن در زیر قله‌ی وسط و اول در منطقه‌ی بی‌نام گمازول - که در آن دو تپه‌ی پاشنه‌ی وجود داشت و مکان مناسبی برای فرود هلی‌کوپتر بود - سعی می‌کرد ضمن انتقال نیروهای احتیاط و هلی‌برن آنان، با نفوذ و گسترش، منطقه را باز پس گیرد.

در چنین وضعیتی فرمانده قرارگاه نجف نور علی شوشتری با تحلیل صحیح صحنه‌ی نبرد، دستور تمرکز آتش توپ‌ها و ادوات روی گمازول را به یگان‌های توپ‌خانه و ادوات صادر کرد. منطقه‌ی گمازول زیر آتش شدید توپ‌های خودی قرار گرفته بود. لحظه‌ی غرش توپ‌خانه قطع نمی‌شد. فرماندهان خودی درگیر در خط، اختلال در هلی‌برد نیروها و تلفات قوای عراقی را پشت بی‌سیم اظهار می‌داشتند. قوای عراقی تلفات زیادی در گمازول متحمل شدند، لیکن سرسختانه مقاومت می‌کردند. فرماندهی قوای عراقی در منطقه پشت بی‌سیم به نیروهای مستقر در گمازول می‌گفت: «نگویید مهمات مان رو به اتمام است. از این موضوع نگران نباشید چرا که مهمات ایرانی‌ها نیز تمام شده است.»

ظهر بود. پروین برای بستن عقبه‌ی دشمن در گمازول، درخواست هلی‌برد نیروهای تازه نفس خود از ماؤوت و یک گردان از میان‌دوآب را به قرارگاه اعلام کرد.

سرهنگ خلبان انصاری فرمانده هوانیروز پس از مطلع شدن از درخواست تقویت نیروی لشکر ۱۰ سیدالشهدا در خط (قله‌ی اول شیخ محمد)، خود خلبانی یکی از ۶ فروند هلی‌کوپتر مأمور به عملیات

شیخ محمد یعنی تهدید شهرهای دوکان و قلعه‌دیزه، لذا سرسختانه مقاومت می‌کردند. از سوی دیگر رزمندگان لشکر ۱۰ از قوای خودی - که فرماندهی قرارگاه نجف موفقیت این لشکر را عامل پیروزی عملیات می‌دانست - با تمام تلاش و شجاعت، همه‌ی سنگرهای عراقی را یکی پس از دیگری منهدم می‌ساختند.

دقایق همچنان می‌گذشت. تا روشنایی هوا چیزی نمانده بود. پروین ضمن آن‌که فرمانده گردان‌ها را هدایت می‌کرد، لحظه به لحظه‌ی عملیات را به فرماندهی قرارگاه نجف مخابره می‌کرد.

قوای عراقی تاب مقاومت را در مقابل حملات

سرسختانه‌ی رزمندگان از دست داده بودند. در شنود بی‌سیم‌های آنان جملاتی همچون "ما در محاصره‌ایم"، "پایگاه ما سقوط کرده است"، "فرمانده‌مان کشته شده است"، "برای ما هرچه سریع‌تر نیروی کمکی بفرستید"، "مهمات مان تمام شده است" و "آتش توپ‌خانه بریزید" شنیده می‌شد.^{۲۵}

هوا کاملاً روشن شده بود.

ساعت حدود ۷ بود. خبر رسید رزمندگان، قله‌ی آخر شیخ محمد را - که شمالی‌ترین قله‌ی این ارتفاع است - تصرف کرده‌اند و با پیشروی به سمت راست، از سمت چپ وارد تنگه‌ی کانی تو شده و ضمن الحاق با تیپ ۱۲، تنگه‌ی کانی تو را مسدود کرده‌اند.

لحظه‌ی بعد فرمانده گردان‌های دیگر محورها خیر آزادسازی قله‌ی دوم و سوم را هم مخابره کردند. پروین سعی می‌کرد با هدایت به موقع و صحیح، امکان الحاق گردان‌ها و جناح جنوبی لشکر را با لشکر ۶ فراهم و منطقه‌ی تصرف‌شده را تأمین نماید.

فرمانده یگان‌ها در حضور نور علی شوشتری فرمانده قرارگاه نجف و معاونین وی، به طور مجزا، مانور گردان‌های تحت امر خود را تشریح کردند

گردان سیدالشهدا به استعداد ۲۴۸ نفر در قالب دو گروهان و یک دسته و گردان ذوالفقار به استعداد ۲۲۹ نفر در قالب دو گروهان با پشتیبانی گردان قمر بنی‌هاشم به استعداد ۲۰۳ نفر، از سه محور پیش‌بینی شده به مواضع تیپ ۴۴۸ عراق روی ارتفاع استروگ و تپه‌ی نقلی حمله‌ور شدند.^{۲۷}

تیپ ۴۴۸ ارتش عراق در عملیات بیت‌المقدس ۳ (۲۳ اسفند ۱۳۶۶) پیش از ۸۰ درصد منهدم شده بود و در حال تجدید سازمان و بازسازی بود. این تیپ دو گروهان روی استروگ و یک گروهان روی تپه‌ی نقلی مستقر کرده بود. نیروها عموماً زیر

بیست و پنج سال بودند و از منطقه‌ی عملیاتی شناخت کافی نداشتند.^{۲۸}

در آغاز عملیات، حرکت گردان سیدالشهدا به دلیل ناهماهنگی با گردان ذوالفقار در جناح راست به کندی صورت می‌گرفت، اما بعد از ساعت ۳ که گردان ذوالفقار هم به مواضع دشمن حمله‌ور شد، حرکت نیروها شتابنده شد. به ویژه زمانی که گردان ذوالفقار در محور سوم عملیات، با دور

زدن ارتفاع استروگ دشمن را غافل‌گیر کرد. دشمن تا پیش از عملیات، حمله را از میان ارتفاع شیخ محمد و استروگ تصور می‌کرد.^{۲۹}

جنس ارتفاع استروگ صخره‌یی بود و حرکت رزمندگان به سختی در آن صورت می‌گرفت. دشمن در محاصره قرار گرفته بود. ساعت ۴:۱۰ دقیقه فرمانده عراق به مافوق خود می‌گفت وضع ما خیلی اسفناک است. ما در محاصره هستیم. پشت خط‌شان را زیر آتش قرار دهید. خطوط ما در آستانه‌ی سقوط است. در پاسخ فرمانده مافوق می‌گفت: مقاومت کنید تا نیرو برسد.^{۳۰}

را به عهده گرفت و با پرواز به میاندوآب نیروها را به بانه منتقل کرد. سپس دیگر همکاران وی با ۳ هلی‌کوپتر ۲۱۴ نیروها را از بانه و مأوت در منطقه‌ای نزدیک به نیروهای درگیر در خط (دامنه‌ی ارتفاع قله‌ی شیخ محمد) هلی‌برد کردند.

نبود جاده‌های تدارکاتی در منطقه‌ی عملیاتی بیت‌المقدس ۶ و حضور مؤثر هوانیروز در موفقیت این عملیات بسیار حائز اهمیت بود. هوانیروز با به‌کارگیری ۶ هلی‌کوپتر - ۲ شونک و ۴ هلی‌کوپتر ۲۱۴- به خوبی توانست اسلینک تدارکات و مهمات مصرفی را با فاصله‌ی بسیار کم از منطقه‌ی نبرد رزمندگان اسلام فراهم کند. همچنین با زیر آتش قرار دادن منطقه‌ی گمازول و تنگه‌ی کانی تو پشتیبانی مناسبی از نیروهای پیاده - که در محاصره‌ی مناطق مذکور بودند- به عمل آورد.

تدبیر حسین پروین جانشین فرماندهی لشکر ۱۰ سیدالشهدا در تقویت نیروهای خود جهت عقب راندن نیروهای دشمن در گمادول به ثمر رسیده بود. نزدیک غروب بود که الحاق بین دو قله‌ی وسط و اول شیخ محمد صورت گرفت و قوای عراقی به ناچار از گمازول به گمادول عقب‌نشینی کردند. از سوی دیگر، لشکر ۶ ویژه هم که به دلیل عدم وجود منطقه‌ی اسلینک هلی‌کوپتر از پشتیبانی تدارکاتی از طریق هوانیروز بی‌بهره بود و در مسدود ساختن تنگه‌ی شیخ محمد و پیکانی با مشکل مواجه شده بود، هم‌راه با پیروزی رزمندگان لشکر ۱۰ توانست قوای عراقی را از این تنگه وادار به عقب‌نشینی نماید و تنگه‌ی بین شیخ محمد و پیکانی را تصرف و تأمین کند.^{۳۱}

محور تیپ ۱۲ قائم (عج)؛ ارتفاعات استروگ و تپه نقلی

در پی درگیری نیروهای گردان سیدالشهدا با نگهبانان دشمن، در ساعت ۲:۴۵ دقیقه فرمانده تیپ برادر مهدوی نژاد دستور آغاز عملیات را به فرمانده گردان صادر کرد. همچنین پس از یک ربع به گردان ذوالفقار دستور حمله داده شد.

مسئولین اطلاعات و عملیات به همراه فرمانده گردان‌ها - که خود در طراحی مانور عملیات دخیل و از قبل به منطقه‌ی عملیاتی آشنا بودند - فرمانده گروهان‌ها و در برخی موارد حتی فرمانده دسته‌ها و فرماندهان واحدهای پشتیبانی رزم را با بردن در منطقه، نسبت به مسیر حرکت از نقاط رهایی تا مواضع دشمن و جزئیات مانور به‌طور دقیق توجیه و آشنا نمودند

شدند و الحاق دو گردان سیدالشهدا و ذوالفقار در قسمت میانی و انتهای استروگ صورت گرفت. با تصرف و تأمین ارتفاع استروگ، بخشی از نیروهای دو گردان از دو محور چپ و راست، قوای خودی را جهت آزادسازی تپه‌ی نقلی حمایت کردند. فرماندهی تیپ می‌دانست تسریع در آزادسازی استروگ، تسهیل در تصرف تپه‌ی نقلی را به دنبال خواهد داشت. تپه‌ی نقلی در چند صدمتری غرب ارتفاع استروگ قرار داشت.

تمرکز توان تیپ ۱۲ قائم^(ع) بر آزادسازی استروگ بود و تنها یک گروهان برای آزادسازی تپه‌ی نقلی اختصاص یافته بود. گروهان فوق به دلیل سختی زمین و طولانی شدن آزادسازی استروگ حدود ساعت ۴:۳۰ دقیقه صبح نتوانسته بود تپه را به تصرف درآورد، اما با آزادسازی استروگ، تأمین جناحین و کمک و پشتیبانی نیروهای گردان ذوالفقار و سیدالشهدا توانست تپه‌ی نقلی را تا ساعت ۵:۴۵ دقیقه تصرف کند. البته به دلیل تأخیر در تصرف تپه‌ی نقلی عمده‌ی نیروهای عراقی توانسته بودند از مسیر پشت تپه فرار کنند.^{۳۱}

محور تیپ ۳۵ امام حسن^(ع)، ارتفاعات آسوس

نیروهای تیپ ۳۵ امام حسن^(ع) به همراه یک گروهان از قرارگاه رمضان بیش‌ترین فاصله را از نقطه‌ی رهایی تا مواضع عراقی روی ارتفاع آسوس - که حدود ۸ ساعت پیاده‌روی داشت - طی کرده بودند و پس از اعلام رمز عملیات توانستند قلعه‌ی آسوس به نام "گرگر" را که نیروی عراقی اندکی از تیپ ۶۰۶ عراق به طور پراکنده بر آن مستقر بود، تصرف کنند. سپس با پیشروی به سمت یال ارتباطی ماییده آسوس و استروگ، آن‌جا را تا ساعت ۷ صبح پاک‌سازی نموده و با تیپ ۱۲ قائم^(ع) در جناح چپ خود در دامنه‌ی شمال ارتفاع استروگ الحاق کردند.^{۳۲}

اکثر سنگرهای عراقی در ارتفاع استروگ سقوط کرده بود. الحاق گردان‌های ذوالفقار و سیدالشهدا به دلیل قرار داشتن سنگر تیربار در ناحیه‌ی که تسلط خوبی به منطقه داشت، با مشکل مواجه شده بود. برای رفع مشکل می‌بایست تیربار منهدم می‌شد. محل تیربار در مسیر گردان ذوالفقار بود.

گردان ذوالفقار برای موفقیت نهایی باید سنگر تیربار دشمن را منهدم می‌کرد. سنگر تیربار از هر طرف بسته بود و تیربار در داخل سنگر، به گونه‌ی مستقر بود که تیربارچی ۱۸۰ درجه را به راحتی زیر آتش قرار می‌داد. تنها مسیر دستیابی به سنگر یک راه مال رو بود که زیر آتش تیربارچی قرار داشت. دلیل توقف و تلفات گردان‌های تحت امر تیپ ۱۲ در عملیات، وجود این تیربار بود. گردان ذوالفقار سعی کرد تیربار را منهدم سازد، اما ناکام ماند. سپس حسین رضوانی فرمانده گردان ذوالفقار از فرمانده گردان سیدالشهدا حاج عبدالله عرب‌نخعی خواست برای انهدام سنگر اقدام کند. لحظات سنگینی بود. امید فرمانده گردان به چند تن از

نیروهای زیر دستی بود که مسئولیت انهدام سنگر را به عهده داشتند. تیراندازی‌ها ادامه داشت. از چند طرف جاده‌ی مال رو، نیروها با سرعت عمل بسیار زیاد به طرف سنگر می‌دویدند. نیروهای پشتیبان سعی می‌کردند با اجرای آتش تمرکز سنگر تیربار را از بین ببرند. نزدیک روشنایی صبح بود. با اصابت اولین گلوله‌ی آر.پی.جی ۷ به سنگر تیربار، صدای الله‌اکبر رزمندگان در منطقه طنین‌انداز و سنگر تیربار منهدم شد. رزمندگان دو گردان با خوشحالی به باقی‌مانده‌ی مواضع عراقی حمله‌ور

ساعت ۱:۴۹ دقیقه شنود قرارگاه، خبری مبنی بر حساسیت دشمن به ارتفاع ژیلوان گزارش کرد. خبر سریع به لشکر ۶ منعکس شد

کانال‌های تصرف‌شده از دشمن در منطقه‌ی عملیاتی ماؤوت؛ والفجر ۱۰، ۱۳۶۶/۱۲/۳۰

نتایج و ارزیابی عملیات

عملیات روز سه‌شنبه ۲۷ اردیبهشت ۱۳۶۷ پایان پذیرفت. اهداف عملیات با تلاش یگان‌ها به طور کامل تصرف و تأمین شده بود و فرماندهان از موفقیت عملیات بسیار راضی و خوشحال بودند. یگان‌های رزم در عملیات با کم‌ترین تلفات توانسته بودند اهداف محور خود را تأمین نمایند. فرماندهان برخی از

عوامل مهم در موفقیت عملیات بیت‌المقدس ۶ را اینچنین برمی‌شمردند:

۱. رعایت اصل وحدت فرماندهی، به طوری که در این عملیات فرماندهی قرارگاه نیروی زمینی و خاتم هیچ‌گونه دخالتی در اجرای عملیات نداشتند و شوشتری به عنوان فرمانده قرارگاه نجف به طور مستقیم عملیات را طراحی و اجرا نمود.
۲. رعایت اصل غافل‌گیری؛ قوای خودی چند روز قبل از عملیات به منظور فریب دشمن، به یگان‌های مستقر در منطقه‌ی شرق ماؤوت دستور داده بودند ورود و خروج و نقل و انتقالات از منطقه‌ی ماؤوت انجام شود. یگان‌های رزم از جمله لشکر ۵ نصر، لشکر ۷ ولیعصر (عج)، تیپ ۴۸ فتح، لشکر ۱۰ سیدالشهدا، لشکر ۲۷ محمدرسول‌الله (ص) و لشکر ۳۲ انصارالحسین (ع)، با اجرای این دستور توجه اصلی دشمن را به منطقه‌ی جنوب شرقی ماؤوت جلب کردند.
۳. تشخیص محور پاتک دشمن در منطقه‌ی عملیات و اجرای بسیار مناسب آتش توپ‌ها بر قوای دشمن.
۴. نقش فعال هوانیروز؛ خلبانان شجاع هوانیروز توانستند نیروهای پیاده را به لحاظ تدارکاتی و تسلیحاتی به خوبی پشتیبانی کنند. همچنین هلی‌برد نیروهای لشکر ۱۰ نقش بسیار تعیین‌کننده‌ی در موفقیت عملیات داشت.
۵. توان بالای فرمانده گردان‌ها به ویژه فرمانده گردان‌های لشکر ۱۰ که در هدایت نیروها و تأمین اهداف بسیار خوب عمل کردند.^{۳۳}

مضاف بر تحرکات قوای خودی در جنوب شرقی ماؤوت، رعایت پوشش و اختفا در طراحی عملیات و انتقال نیروها تا آغاز عملیات کمک بزرگی به غافل‌گیری دشمن کرد. به طوری که اسرای عراقی در عملیات،

تلفات و خسارات دشمن

در این عملیات بیش از ۸۰۰ تن از نیروهای عراقی کشته یا زخمی و حدود ۱۸۰ نفر اسیر شدند. تیپ‌های ۷۶، ۴۴۸ و ۶۰۶ نیز از ۲۰ تا ۸۰ درصد منهدم شدند. همچنین ۳ توپ ضد هوایی ۱۴/۵ م.م، ۱۰ خمپاره‌انداز ۶۰۶ م.م. و یک موشک اس. پی. جی. به غنیمت گرفته شد.^{۳۴}

ارجاعات:

۱. مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، اطلس جنگ ایران و عراق، فشرده نبردهای زمینی، تهران: مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، ۱۳۸۹، ص ۹۴، ۹۳ و ۹۰.
۲. کالک شماره ۱۸۰۵ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، قرارگاه مرکزی نجف، ۱۳۶۷/۳/۱ و سند شماره ۶۸۰، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس. گزارش عملیات بیت المقدس ۶، ۱۳۶۷، ص ۱۱ و ۱۲.
۳. همان.
۴. همان.
۵. همان.
۶. مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، اطلس جنگ ایران و عراق، فشرده نبردهای زمینی، تهران: مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، ۱۳۸۹، ص ۸۴ و حسن دری، کارنامه اطلس نبردهای زمینی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۳۸۱، ص ۱۲۹-۱۲۸.
۷. همان.
۸. سند شماره ۶۸۰، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس. گزارش عملیات بیت المقدس ۶، ۱۳۶۷، ص ۹.
۹. سند شماره ۰۳۰۵۱۵، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، صادره از دفتر سیاسی نمایندگی امام در سپاه (قرارگاه نجف)، ۱۳۶۷/۳/۳.
۱۰. همان.
۱۱. مأخذ ۸، ص ۱۰.
۱۲. مأخذ ۸، ص ۱۰، ۹ و مأخذ ۹.
۱۳. سند شماره ۱۱۸۵۶، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس،

- صادر از معاونت اطلاعات نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۷/۳/۱ و سند شماره ۳۰۴۱۸، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، صادره از معاونت اطلاعات قرارگاه نجف سپاه، ۱۳۶۷/۲/۲.
۱۴. سند شماره ۱۱۸۵۶، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، صادره از معاونت اطلاعات نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۷/۳/۱.
 ۱۵. سند شماره ۳۰۴۶۵، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، صادره از فرماندهی قرارگاه نجف سپاه، ۱۳۶۷/۲/۱۵.
 ۱۶. مأخذ ۸، ص ۱۳.
 ۱۷. سند شماره ۳۶۰۳، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، صادره از اطلاعات قرارگاه نجف سپاه، ۱۳۶۷/۳/۲۴.
 ۱۸. مأخذ ۸، ص ۲۱-۲۲ و مأخذ ۹.
 ۱۹. همان.
 ۲۰. مأخذ ۸، ص ۲۲.
 ۲۱. همان.
 ۲۲. همان، ص ۲۲-۲۳.
 ۲۳. همان، ص ۱۷ و ۲۲-۲۳.
 ۲۴. همان، ص ۲۲-۲۵.
 ۲۵. سند شماره ۳۰۴۸۷، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، صادره از معاونت اطلاعات نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۷/۲/۲۶.
 ۲۶. مأخذ ۸، ص ۲۲-۲۶ و ۳۶.
 ۲۷. سند شماره ۵۲۰، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، گزارش اجمالی عملیات بیت المقدس ۶ -- تیپ ۱۲ قائم (ع)، راوی: اسماعیلی، ۱۳۶۷، ص ۱۱.
 ۲۸. سند شماره ۳۰۵۳۴، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، صادره از معاونت اطلاعات نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۷/۳/۱۱ و مأخذ ۸.
 ۲۹. مأخذ ۲۷، ص ۱۲-۱۳.
 ۳۰. مأخذ ۲۵.
 ۳۱. مأخذ ۲۷، ص ۲۰-۱۲ و سند شماره ۶۲۲، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، گزارش اجمالی عملیات بیت المقدس ۶ -- تیپ ۱۲ قائم (ع)، راوی: اسماعیلی، ۱۳۶۷، ص ۵-۶.
 ۳۲. مأخذ ۸، ص ۲۳.
 ۳۳. همان، ص ۳۵-۳۶.
 ۳۴. همان، ص ۲۷-۲۹.